

Motion till riksdagen 2021/22:3753

av **Maria Stockhaus m.fl. (M)**

Ett digitalt ledarskap för Sverige

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett digitalt kompetenslyft för att stärka den digitala ledningen bland myndigheter och offentlig sektor och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa upp och utvärdera arbetet som utfördes av Expertgruppen för digitala investeringar och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska vara ett land som leder utvecklingen inom digital teknik och bli en innovationshubb för nya digitala lösningar och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge biblioteken i uppdrag att stödja äldre och medborgare med lågt tekniskt kunnande i hur man använder ny teknik, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla myndigheter och övrig offentlig förvaltning ska erbjuda digital post via en digital brevlåda till de medborgare som önskar det, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge i uppdrag att kartlägga den efterfrågade kompetensen inom it och ställa upp en färdplan med mätbara mål för att öka andelen experter och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sätta upp tydliga och mätbara mål för bredbandsutbyggnaden och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra nödvändiga justeringar i kommunallagen för att möjliggöra bredbandsutbyggnad över kommungränser där så är lämpligt och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillgängliggöra statliga fibernät för marknaden och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en statlig utredning för att undersöka för- och nackdelar med nationell roaming och tillkännager detta för regeringen.

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att påbörja arbetet med 6G och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta ledningen för att på ett operativt sätt stödja myndigheternas säkerhetsarbete och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att snabba på utbyggnaden av det nationella cybersäkerhetscentret för att göra det mer operativt och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett fortbildningskrav inom informationssäkerhet för personer på ledande positioner i offentlig sektor och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att intensifiera arbetet med digitaliseringen av myndigheter och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att ge Myndigheten för digital förvaltning i uppgift att ta fram en långsiktig strategisk plan för den förvaltningsgemensamma digitala infrastrukturen och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att ge Myndigheten för digital förvaltning en strategisk roll i bedömningen av vilka projekt som bör klassificeras som samhällsinvesteringar och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga ifall statliga myndigheter som överväger att samverka vid utveckling av en digital tjänst ska informera Myndigheten för digital förvaltning och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att ge Myndigheten för digital förvaltning i uppgift att ta fram ett förslag till investeringsplan i budgetunderlaget för den förvaltningsgemensamma digitala infrastrukturen och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbetet med öppna data ska intensifieras och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att anta ramverket inom International Open Data Charter (IODC) och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra nationell kraftsamling för statistiska data och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att sätta upp ett tydligt och mätbart mål för att Sverige ska klättra i internationella index vad gäller öppna data och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja handel med fria dataflöden i EU och internationellt och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge relevanta myndigheter i uppdrag att ta fram kurser och utbildningsmaterial för små och medelstora företag att utnyttja data och dataanalys och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka möjligheterna till testverksamheter genom regulatoriska sandlådor inom AI och tillkännager detta för regeringen.

27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att satsa på internationellt samarbete och kompetensrörlighet och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge uppdrag till myndigheterna att använda AI där det bedöms möjligt och effektivt och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Tillväxtverket i uppdrag att ta fram kurser och utbildningsmaterial i hur små och medelstora företag kan effektivisera sin verksamhet genom AI och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en bred AI-kommission med ett nätverk av experter som ska utveckla offentlig förvaltning i användningen och utvecklingen av AI och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Integritetsskyddsmyndigheten vid sidan av integritetsfrågan också bör få ett tydligt uppdrag som möjliggörare av ny teknik och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av nationell lagstiftning i syfte att bejaka EU:s certifiering av molntjänster och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja en europeisk digital inre marknad som underlättar för små och medelstora företag och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska vara en pådrivande part inom EU för att få till stånd förhandlingar för nya avtalslösningar som skyddar personuppgifter vid överföring till tredjeland i enlighet med GDPR:s bestämmelser och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Pandemin har påverkat samhällen över hela världen. Inget skede i modern tid har haft så radikala effekter på samhället under en så kort tidsperiod. Under mer eller mindre en natt gick hundratusentals människor i Sverige från att befinna sig fysiskt på ett kontor till att arbeta hemifrån. Sveriges digitala infrastruktur har visat sig tillräckligt robust för att klara dagens utmaningar men utvecklingen går fort, och det gäller att hänga med. Trots att vi lärt oss att hantera Zoom och Teams och allt fler skaffar sig en digital brevlåda finns det fortfarande mycket kvar att göra.

Runt om i världen och i våra samhällen ser vi effekter av digitaliseringen. Både det som leder till förbättringar och nya innovationer men också till utmaningar och rena hot. Digitaliseringen är ett globalt och gränslöst fenomen som påverkar individer, företag och stater i lika stor omfattning. Det krävs därför kunskap och insatta ledare som kan nyttja potentialen i digitaliseringen samtidigt som vi kan försvara oss mot nya hot som uppträder. Rätt använt kan digitaliseringen vara en av de största bidragsgivarna till att lösa de problem som både Sverige och alla andra länder brottas med i dag, som exempelvis klimatutmaningen, välfärden och energipolitiken. Genom digitala innovationer och smartare tekniska lösningar har vi potential att effektivisera våra resurser och öka vår globala konkurrenskraft. Myndigheten för digital förvaltning (Digg) menar exempelvis på att potentialen av ett fullständigt införande av nuvarande AI-teknik i svensk offentlig

förvaltning beräknas uppgå till 140 miljarder kronor årligen. Det skulle frigöra resurser som i stället kan satsas på rättsväsendet, försvar eller våra offentliga åtaganden.

Moderaterna har länge påpekat vikten av en sammanhängande och väl utvecklad digitaliseringspolitik. Däremot har bristen på ledarskap och vision varit tydlig hos sittande regering. Vi vill nu stärka Sverige genom att visa ett tydligt ledarskap och satsa på utbildning, fortsätta bygga ut den digitala infrastrukturen, stärka vår digitala säkerhet, öka utbudet av offentliga öppna data och möjliggöra potentialen i AI. Sverige står sig fortfarande starkt som en it-nation men allt fler länder kommer snabbt ikapp.

Vi har klarat oss bra än så länge. Det tidigare exemplet med överflyttningen från fysiska till digitala möten kunde ske smärtfritt tack vare att vi har ett, i dagens mått mätt, väl utbyggt bredbands- och mobilnät, en teknikvana hos befolkningen och en stark kunskapsintensiv industri som redan i dag är integrerad med tekniska lösningar. Med det sagt är det långt ifrån perfekt. Sverige måste öka takten i digitaliseringen och inte känna oss nöjda med var vi är just nu. Redan 2017 antog regeringen en digitaliseringsstrategi men orden har varit för stora och handlingarna för små. Samtidigt ser vi hur konkurrensen hårdnar i omvärlden och hur digitala hot ökar i omfattning. Det krävs ett nytt digitalt ledarskap i Sverige och en ny politik som går från ord till handling, som tar konkurrens- och säkerhetsfrågorna på allvar.

Digital ledning och utveckling

När samhället förändras ställer det höga krav på ledarskap för att visa vägen och förklara de nya fenomen så att det vinner bred acceptans bland befolkningen. Under många år har digitaliseringen påverkat och förändrat våra samhällen. Covid-19 fungerar som en accelerator av samhällets digitala transformering där ingen i dag egentligen kan säga hur vi kommer att förändra våra vanor och dagliga liv när det akuta hotet från pandemin är över. Detta ställer tydliga krav på ett säkert och förtroendegivande ledarskap. Det handlar inte bara om att lösa de problem som vi ser i dag utan också våga lyfta blicken mot framtiden, samtidigt som vi ser till att de som inte har en lika stor användarvana av digitala redskap får den hjälp de behöver.

Dagens politiska ledning är dessvärre för avvaktande i sitt ledarskap och har inte lyckats med att förklara en sammanhängande berättelse om hur ny teknik och innovativa lösningar skulle kunna vara en stor del av lösningen på flertalet av våra mest akuta problem. Medan näringslivet och expertmyndigheter tagit på sig ledartröjan i utvecklingen har den offentliga debatten inte hängt med och därav lämnat stora delar av samhället i ovisshet. Vi måste därför börja ställa mycket högre krav på alla inom en ledande befattning att visa ett gott omdöme gällande digitalt ledarskap. Det är exempelvis av yttersta vikt att den politiska ledningen förstår vad AI, cybersäkerhet och digitalisering är, att förstå grunderna för hur de fungerar och vad det kan och inte kan göra.

Digitalt ledarskap

Regeringens digitaliseringsråd har påpekat att den pågående digitaliseringen påverkar samhället i grunden och inverkar starkt på invanda strukturer och arbetssätt. Vi kan också med säkerhet säga att det digitala inslaget i våra liv kommer att öka med tiden. Det gör att individen, organisationer och samhället behöver bli bra på att lära och förstå digitaliseringens grund och hur den kan hjälpa oss på bästa sätt. Det är inte tekniken som beslutar om utvecklingen utan ansvaret ligger hos oss människor. Det är därför ett

aktivt ledarskap blir viktigt – nationellt, regionalt, lokalt. Ett ledarskap som förstår såväl möjligheter som utmaningar med digitaliseringen och hur dessa påverkar nuvarande sammanhang men där det också finns ett tydligt ansvarstagande när exempelvis kriser uppstår. Flertalet studier, rapporter och experter pekar dock ut det digitala ledarskapet som en av de primära orsakerna till att digitaliseringen i Sverige tappar fart i utvecklingen. Vi lever på gamla meriter men saknar både kunskap och driv för hur vi ska nå den vision som vi gemensamt har ställt upp.

Digitaliseringsrådet, som nu är avvecklat, konstaterade i likhet med många andra att ord måste gå till handling. De pekade på en hel del svagheter och en rad konkreta åtgärder ut för att stärka upp ledningen. All verksamhet påverkas av digitaliseringen och de strategiska frågorna behöver kunna hanteras av ledningsgrupper och hos beslutsfattare. Ledning och digitalt kunnande hänger därför ihop och berör bland annat utveckling, arbetssätt, kompetens, säkerhet, kommunikation, design, teknik, strategiskt inköp/upphandling och uppföljning. Moderaterna delar bilden från både digitaliseringsrådet, OECD och andra berörda experter att den digitala ledningen i Sverige är för dålig, särskilt inom Regeringskansliet, och förordar därför att regeringen bör ta till sig digitaliseringsrådets rekommendationer.

Frågan om ett effektivt ledarskap är däremot inte ny. För fyra år sedan presenterade Expertgruppen för digitala investeringar sitt betänkande (SOU2018:72) som hade haft i uppdrag att ge råd och stöd till 20 myndigheter gällande digitala investeringar. Syftet var att statliga myndigheter ska bli bättre på att genomföra verksamhetsutveckling och snabbare uppnå önskade resultat av politiska reformer eller förändrade uppgifter. Även om viss förbättring har skett bland svenska myndigheter kommer allt för många indikationer om att offentlig förvaltning inte utvecklas i den takt som vi önskar. Därför menar vi att regeringen bör göra en uppföljning av Expertgruppen för digitala investeringars arbete och utvärdera i vilken mån rekommendationerna har följts samt om nya åtgärder krävs.

Ett nytt mål för digitaliseringspolitiken

I digitaliseringsstrategin anges inriktningen för regeringens digitaliseringspolitik. Visionen är ett hållbart digitaliserat Sverige, och det övergripande målet är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Moderaterna anser att ett väl utvecklat land som Sverige inte ska nöja sig med att ha en målsättning som enbart anger att vi ska bli bäst på att använda digitaliseringens möjligheter. I stället bör vi ange ett mål om att vi ska bli ett land som leder utvecklingen inom digital teknik och vara en innovationshubb för nya digitala lösningar. Målet bör även vara strukturerat på ett sådant sätt att det går att mäta och utvärdera.

Slut det digitala utanförskapet

Den digitala utvecklingen ställer också höga krav på att medborgare utan god tekniskvana blir inkluderade för att skiftet ska få en bred folklig acceptans. Som konstaterades i inledningen har pandemin gjort att många svenskar tagit personliga digitala språng. Pandemin har inneburit stora steg men mycket återstår att göra. Framför allt är det många äldre och socioekonomiskt svaga grupper som behöver hjälp med att börja använda digital teknik och som pandemin till trots inte gjort den här resan. Eftersom vi inte vill att klyftan mellan grupper ska öka och att ett ökande digitalt utanförskap ska utvecklas är det viktigt att vi tar till åtgärder. Moderaterna anser därför att biblioteken

ska få i uppdrag att stödja äldre eller medborgare med lågt tekniskt kunnande i hur man använder ny teknik. Fler förslag för att minska det digitala utanförskapet skriver vi om i vår motion Riv hinder för digitalisering av hälso- och sjukvården samt socialtjänsten.

Utbildning i en digitaliserad värld

Restriktioner till följd av covid-19 inom utbildningsväsendet gjorde att utbildning på gymnasiet och på våra universitet/högskolor fått bedrivas på distans. Det har länge varit tal om distansundervisning för att fler ska kunna komplettera sina kunskaper och effektivisera det livslånga lärandet. I och med covid-19 har vi haft en snabbomställning, och det verkar, i ett första skede, ha gått relativt bra. En noggrann utvärdering måste till för att avgöra hur distansundervisning har påverkat kvalitet och möjligheter för elever och studenter att lära sig nya kunskaper. Det är tydligt att digitaliseringen både har påverkat och påverkar vårt utbildningssystem och i förläggningen vår arbetsmarknad.

Det har under ett antal år nu pågått en diskussion gällande vilka kvalifikationer som kommer att krävas på en mer digitaliserad arbetsmarknad som också lett till oro gällande andelen jobb som kommer att försvinna. Det är därför viktigt att komma ihåg att vid nya teknikskiften har alltid nya jobb skapats. Det visar både forskning och beprövad erfarenhet sedan tidigare. Vid större skiften handlar det däremot om allt längre ledtider för att samhället ska ställas om. Det har tagit mellan 30 och 40 år innan omställningen varit fullt ut genomförd. Det som har skett i och med digitaliseringen är dock att hastigheten i teknikskiftet har accelererat, en utbildning i unga år kan snabbt bli utdaterad – både vad gäller hur undervisningen kan bedrivas för att den ska förbättras och vilka typer av egenskaper som efterfrågas från arbetsmarknaden.

Digitala brevlådor

Ett viktigt steg för att minska den digitala klyftan är att fler börjar använda digitala brevlådor. I Sverige har ungefär 50 procent av befolkningen en digital brevlåda, i kontrast till Danmarks 80 procent. I dagsläget finns det fyra olika digitala brevlådor i Sverige: Kivra, Digimail, Eboks och den statliga Mina meddelanden. Myndigheter kan genom olika incitament stimulera människor och företag att använda digitala verktyg och brevlådor. Skatteverket har introducerat möjligheten att få skatteåterbäring redan i april för den som har en digital brevlåda. Den typen av incitament är utmärkt för att stimulera fler att välja den digitala brevlådan men utvecklingen skulle kunna gå ännu fortare. Moderaterna anser att alla myndigheter och övrig offentlig förvaltning ska erbjuda digital post via en digital brevlåda till de medborgare som önskar det.

Arbetsmarknad

Digitaliseringen av samhället har en omvälvande effekt på vår arbetsmarknad. Jobb kommer att försvinna och nya tillkomma, men framför allt kommer i princip samtliga arbeten att förändras. På ett övergripande plan driver digitaliseringen fram kostnads-effektiva lösningar som gör att vi kan få mer och bättre välfärd för varje investerad krona. Utvecklingen kan även bidra till att minska samhällets klimat- och miljöpåverkan, exempelvis genom att effektivisera vårt transportsystem.

Digitaliseringen av samhället är med andra ord inte målet utan medlet för att Sverige även på sikt ska kunna vara en väl fungerande och konkurrenskraftig välfärdsstat i en alltmer globaliserad värld. Världen förändras däremot i en rasande takt. Den tekniska

utvecklingen går svindlande snabbt, och det ställer krav på både samhället och oss som individer. För att Sverige ska fortsätta ha en hög sysselsättning är kompetensutveckling av avgörande betydelse. På morgondagens arbetsmarknad kommer jobben och våra arbetsuppgifter att se annorlunda ut än i dag. Därför behöver vi stärka möjligheterna för yrkesverksamma att utveckla sin kompetens och förbättra förutsättningarna för ett livslångt lärande.

Det handlar om att främja strukturer som innebär att såväl arbetsgivare som arbetstagare ser värdet i att investera i kompetensutveckling på den egna arbetsplatsen och generellt. Det är nödvändigt för att Sverige inte ska riskera bli omsprunget av resten av världen och för att vi ska klara av att ställa om. Frågor om kompetensförsörjning och omställning kommer att ställas på sin spets i takt med en ökad digitalisering, och Sverige måste ta ett helhetsgrepp. En modell för ett gemensamt ansvar mellan staten och arbetsmarknadens parter behövs. Det kan handla om kostnader men också om regelförändringar, utbildningssystem och mycket annat.

Sverige behöver fler experter inom it

Ytterligare en utmaning som Sverige måste ta tag i är avsaknaden av experter rörande digitalisering. Enligt it- och telekombolagen saknas i dag 77 000 personer inom it- och telekomområdet, och enligt SCB saknas det 30 000 ingenjörer. Efterfrågan på spetskompetens kommer bara att öka när hela världen ska ställa om sina samhällen. Det innebär att såväl världsledande företag som små nystartade företag inte enbart konkurrerar om den svenska kompetens som finns i landet, de konkurrerar även med alla andra företag på den globala marknaden som alla letar efter talang och spetskompetens.

En av Sveriges största fördelar är vårt humankapital och att befolkningen har en grundläggande god kompetens att hantera digitala verktyg men avsaknaden av expertis i världsklass innebär ett mer avgörande problem. De digitala innovationerna agerar inte i enlighet med hur världen förr var beskaffad. Exempelvis fanns det inom bilindustrin utrymme för konkurrens genom att olika företag kunde erbjuda olika produkter som genomförde samma tjänst. I dag är det så kallade superstars som leder världsutvecklingen, vilket innebär att den som först skapat en ny innovation snabbt kan få ett naturligt monopol på marknaden. Problemet är tydligt i hela Europa, och den stora utvecklingen sker framför allt i dag i USA och Asien som också lockar de bästa experterna. Sverige måste förstå den här utvecklingen och med kraft både ta tag i kompetensutvisningarna samt göra det mer attraktivt för experter att söka sig till Sverige.

Utländska arbetstagare har under de senaste åren tvingats lämna Sverige på grund av så kallade kompetensutvisningar, dvs. ofta rent bagatellartade fel som ligger långt tillbaka i tiden. Det är en orimlig ordning som försämrat Sveriges konkurrenskraft. Tyvärr pekar mycket på att skadorna av kompetensutvisningarna är större än vad som tidigare rapporterats. Bilden av Sverige som ett land med ett omodernt och överdrivet byråkratiskt regelverk kommer att ta tid att reparera. Trots vägledande domar från Migrationsöverdomstolen i december 2017 – de så kallade Luciadomarna – som innebär att myndigheterna har att göra en proportionalitetsbedömning och i större utsträckning beakta rättelse av mindre fel förekommer fortsatt kompetensutvisningar.

Riksdagen har gjort flera tillkännagivanden med inriktningen att kompetensutvisningarna ska få sitt slut. Detta har dock inte i tillräcklig utsträckning hörsammats av regeringen. I april 2020 beslutade riksdagen att tillkänna för regeringen att den bör ändra direktiven till den pågående utredningen om arbetskraftsinvandringen (SOU 2021:5) så

att utredningen får i uppdrag att lämna förslag så att så kallade kompetensutvisningar ska upphöra. Utredningen har nu också, tack vare riksdagens initiativ, i ett delbetänkande föreslagit ändringar i regelverket för att komma till rätta med problemet. Utredningen föreslog att ändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2022, och det är angeläget att regeringen snarast lägger fram ett lagförslag till riksdagen.

Digital infrastruktur

För att vi ska ta steget fullt ut och kunna nyttja de digitala möjligheterna är en väl utbyggd och modern digital infrastruktur avgörande. I omstartskommissionens kapitel om digitalisering summerar författaren Amy Loutfi de grundläggande förutsättningarna för digitalisering väl: ”Utan infrastruktur blir det svårt för människor och tjänster att vara uppkopplade, utan uppkoppling blir det svårt att dela data, och utan data blir det svårt att skapa AI”. Under lång tid har Sverige legat i framkant i denna sektor men de senaste 10–15 åren har vi tappat fart.

Dock ska det påpekas att Sverige fortfarande har världens mest utbyggda bredband och bäst tillgänglighet enligt EU:s index för digital ekonomi och digitalt samhälle (DESI). Trots att Sverige ligger i täten när det gäller konnektivitet har vi en bra bit kvar vad gäller bredbandsutbyggnaden och täckningen i de kvarstående glesbefolkade områdena. I dag saknar fortfarande hälften av alla hushåll och företag på landsbygden snabbt bredband.

Samtidigt kan vi också se att vårt bredbandsmål haltar och blir svårt att nå. Både Sverige och EU har varit långsamma med att bygga ut 5G-nätet, vilket på sikt kan innebära konkurrensnackdelar. Det är därför avgörande att vi får fart på utbyggnaden av vår digitala infrastruktur.

Sätt upp tydliga mål för bredbandsutbyggnaden

Bredbandsmålet ser ut att bli svårt att nå. PTS gör bedömningen att det krävs åtskilliga miljarder i statligt tillskott, och utbyggnaden på landsbygden går oerhört långsamt fram. Var du bor i landet avgör också i vilken takt som utbyggnaden sker; i områden där lokala politiker och fiberföreningar driver frågan går utvecklingen framåt. De områden som saknar en eldsjäl hamnar än mer efter.

Moderaterna anser därför att regeringen bör ta fram tydligare nationella mål för bredbandsutbyggnaden, som i sin tur kan brytas ned på lokal nivå och användas för att försöka påskynda utbyggnaden.

Lokaliseringsprincipen och statligt fibernät

På flera platser i landet har det uppmärksammats att kommunallagens lokaliseringsprincip sätter käppar i hjulet för de kommunala stadsnät som vill erbjuda fiberlösningar till de som bor på andra sidan av en kommungräns. Kommunala bolag får bara ha verksamhet i den egna kommunen enligt lokaliseringsprincipen. Om kommuner vill och tillåter bolag att bygga ut fiber över kommungränserna bör inte lagstiftningen försvåra för detta, eftersom fiberutbyggnad är en prioriterad fråga för samhället. Moderaterna anser att lokaliseringsprincipen inte ska stå i vägen för att bygga bredband över kommungränser i de fall då det är den samhällsekonomiskt bästa lösningen. För att lösa det och underlätta för alla att få tillgång till bredband vill vi göra nödvändiga justeringar i kommunallagen. Vi noterar dock att regeringen har tillsatt en utredning som ska titta på

frågan, något som även SKR har välkomnat. Än så länge kan vi dock inte se att utredaren har presenterat något eller att något skarpt förslag ligger på bordet.

För största möjliga samhällsnytta är det viktigt att främja konkurrens för att de mest effektiva lösningarna inom it-området ska uppnås. Det handlar om att göra en god avvägning mellan vilket ansvar den offentliga respektive den privata sektorn har. Det måste vara tydligt hur gränsdragningen mellan stadsnät och kommersiella aktörers nät bör se ut. Syftet är att underlätta en kostnadseffektiv utbyggnad av höghastighetsbredband till så låg kostnad som möjligt för såväl konsumenter som skattekollektivet. Trafikverket, Svenska kraftnät och ett antal ytterligare statliga aktörer har fibernätverk som sträcker sig över Sverige. De används i huvudsak för att styra järnvägs- och kraftledningsanläggningar. Delar av dessa fibernät är i dagsläget inte fullt utnyttjade, vilket innebär att redan befintliga anläggningar skulle kunna bidra till att uppnå målet om tillgång till bredband. Dessutom skulle en mer driftssäker nätverksstruktur skapas om dessa fibernät sammankopplades. Av denna anledning bör de olika fibernäten i statlig ägo tillgängliggöras för marknaden. Det är dock centralt att nationella säkerhetsintressen ska beaktas i processen.

Tillsätt en utredning om nationell roaming

I Bredbandsforums rapport för digital mobilitet diskuteras i ett avsnitt det som kallas för roaming. Roaming innebär att operatörer ingår avtal med varandra om att den ene operatörens mobilkunder kan nyttja den andra operatörens mobilnät för att ringa och surfa i områden där den egna mobiloperatören inte har täckning. I syfte att förbättra enskilda användares täckning, framför allt på landsbygden, har behov av roaming inom Sverige ibland lyfts fram. Bredbandsforums arbetsgrupps bedömning är att det finns både fördelar och nackdelar med roaming inom Sverige. De utesluter inte att roaming kan vara ett verktyg som kan bidra till ökad mobilitet, men det måste vägas mot risken att utbyggnaden avstannar och i stället riskerar bli ett hinder för att uppnå mobilitetsmålen. Moderaterna anser därför att en statlig utredare borde tillsättas för att se till för- och nackdelar med nationell roaming.

Stärk utrullningen av 5G

Utrullningen av 5G, 5:e generationens mobila kommunikationsteknik, är en förutsättning för att Sverige fullt ut ska ta steget in i den digitala tidsåldern. Utöver de fördelar som privatpersoner kan nyttja med den nya generationens mobiluppkoppling kräver flertalet nya innovationer och system en 5G-uppkoppling, såsom artificiell intelligens (AI), internet of things (IoT), självkörande bilar och mycket mer.

Kortfattat kan man beskriva IoT som att föremål kopplas upp och kommunicerar via internet. Dessa uppkopplade prylar innehåller i sin tur sensorer, som läser av dess omgivning och dess inre tillstånd. Internet, som tidigare varit begränsat till vad människor och databaser matade in, får på så sätt egna sinnen som känner världen mer detaljerat och ur fler aspekter än människan är kapabel till. Prynarna och deras sensorer kommer att vara inblandade i eller i närheten av praktiskt taget varje värdeskapande aktivitet och varje konsumtionsbeslut som människor ägnar sig åt. De kommer inte bara att genomsyra det fysiska rummet, de kommer även att vara uppkopplade så att den data som samlas in omedelbart kan skickas vidare ut på internet. Det gör det också möjligt för prylarna att samarbeta med varandra, för att samla en mer komplett bild.

Data som kräver tung beräkningskapacitet för att analyseras kan delegeras till molnet. Historiska data, liksom all information som finns på webben, kan tas med i analysen. Sammanfattningsvis innebär alltså den här utvecklingen att vi kommer att kunna göra saker som vi aldrig kunnat förut, vilket kommer att leda till massiva förbättringar inom sjukvård, transportsystem och mycket mer.

För att vi fullt ut ska kunna nyttja den här tekniska utvecklingen krävs ett utbyggt 5G-nät som är själva kärnan i att kunna konkurrera med den globala marknaden i den allt viktigare industri- och tekniksektorn. Sverige har dock hamnat på efterkälken i utbyggnaden, vilket har skapat en sämre konkurrensförmåga och hämmat innovation som skulle kommit samhället till del.

Efter PTS auktion i början av januari 2021 började det offentliga nätet rullas ut men som också nämns i Omstartskommissionen pekar flera rapporter på att även privata 5G-nät är något som industrin i högre grad kommer att efterfråga då de lämpar sig väl i industrimiljöer såsom hamnar, gruvor, fabriker och logistikcenter. Till skillnad från offentliga nätverk kan ett privat nätverk möta specifika behov och ställas in på olika sätt utifrån den särskilda verksamheten som bedrivs. Det skulle även innebära snabbare service och högre säkerhet för företagen.

Det är glädjande att sedan förra året när Moderaterna föreslog att privata 5G-nät skulle möjliggöras så har PTS tagit fram förslag om så kallade lokala tillstånd, vilket är samma sak som vi föreslog. För tillfället bearbetar PTS de remissvar som inkom under sommaren men planerar att öppna upp för tillståndsansökan under hösten.

Påbörja arbetet med ett utvecklingscentrum för 6G i Sverige

Historiskt har Sverige och Europa varit ledande i att sätta de nya standarderna för mobila nätverk. Redan på 1970-talet satsade de nordiska operatörerna på en gemensam nordisk mobilstandard, med stöd av leverantörer som Ericsson och Nokia. Resultatet var att Sverige och Norden blev ledande inom mobil kommunikation, vilket hade stor betydelse när andra generationens mobilstandard skulle utvecklas, där nordiska operatörer och leverantörer hade framträdande roller och som även blev en stor framgång för Europa och europeisk industri. Successivt valde allt fler länder i världen den europeiska standarden för mobilnätutbyggnad.

Sverige var även tidigt ute med den tredje generationens mobilstandard, även kallad 3G. Vid valet av den fjärde generationens standard var det åter igen Europa som gick vinnande ur den striden. All världens operatörer använder i dag den standarden, och när det gällde att välja tekniska lösningar för femte generationens mobilstandard (5G) fanns det inga konkurrerande alternativ.

Fortfarande fanns det olika tekniska lösningar att komma överens om, men inte helt olika tekniska standarder. Mot bakgrund av hur framgångsrika Sverige och Europa historiskt har varit, men att vi hamnat på efterkälken gällande utbyggnaden av 5G, så kan vi inte förlora inflytande i nästkommande stora tekniksprång. Länder som USA, Sydkorea, Japan och Kina satsar alla nu på att utveckla den nya tekniken för sjätte generationens mobilnät (6G). Moderaterna anser därför att vi redan nu bör se över möjligheterna att inrätta ett utvecklingscentrum för 6G i Europa. Det bör göras i nära samarbete med exempelvis Finland och övriga EU.

Digital säkerhet

Våra försvarsmyndigheter och rättsvårdande myndigheter konstaterar att det finns primärt två typer av hot mot medborgare kopplat till digitaliseringen. Det ena handlar om antagonistiska hot med statsunderstödda aktörer som genomför industrispionage, stjäla immaterialrättsliga tillgångar eller utför allvarliga sabotage och påverkansoperationer.

Både 2015 och 2017 slogs exempelvis stora delar av Kievs elsystem helt ut till följd av en hackerattack och lämnade 100 000-tals hushåll utan el. År 2017 utlöstes även en stor cyberattack mot 100 länder där bland annat vissa svenska sjukhus drabbades. Sommarens överbelastningsattack mot Coop slog hårt mot livsmedelsförsörjningen.

Det andra handlar om att organiserad brottslighet i allt större utsträckning breder ut sig på internet och använder digitala medel för att både administrera och begå brott. Digitaliseringen innebär såväl möjligheter som utmaningar vad gäller säkerhets- och rättsområdet. När samhället digitaliseras gör brottsligheten det också, vilket medför nya utmaningar och krav för rättsväsendet. Det är viktigt att rättsväsendet tar till vara på de fördelar som följer av digitaliseringen, samtidigt som de nya utmaningarna möts med lämpliga verktyg för de rättsvårdande myndigheterna och lagstiftning som harmoniserar med den tekniska utvecklingen.

På mycket kort tid har inte bara frågan om cybersäkerhet hamnat på den säkerhetspolitiska dagordningen utan även det intima bandet som finns mellan handelspolitik och säkerhetsfrågor. Bolag med koppling till statsmakter har blivit svartlistade, och industrispionage är ytterst allvarligt. Näringslivet och säkerhetspolitiken har i och med digitaliseringen flyttat sig allt närmare varandra.

Cyber- och informationssäkerhet

Cyber- och informationssäkerhet blir en allt viktigare del av såväl den allmänna samhällssäkerheten som Sveriges totalförsvar. Den snabba utvecklingen inom AI-sektorn kommer att förstärka den utvecklingen ytterligare. Sverige är ett av världens mest digitaliserade länder, men när det gäller cybersäkerhet ligger vi betydligt sämre till enligt internationella jämförelser. På ett antal områden finns det en stor förbättringspotential.

Det gäller allt från kompetensförsörjning och teknikutveckling till samarbete med näringslivet samt att det finns relevanta lagar, riktlinjer och myndighetsstrukturer. Dessa svagheter har visats flera gånger de senaste åren vid till exempel olika cyberangrepp mot svenska myndigheter och företag, men även då svenska myndigheter som Transportstyrelsen har misskött sin cyber- och informationssäkerhet.

Moderaterna lägger bland annat i vår motion Cybersäkerhet och cyberförsvar ett antal förslag som syftar till att stärka den svenska cyber- och informationssäkerheten brett, men även det svenska cyberförsvaret. Förslagen handlar om att stärka vår försvarsförmåga men även om att försöka påverka internationell lagstiftning samt innovationsupphandlingar för att stärka den tekniska utvecklingen.

Lärdomar från säkerhetsskandalen på Transportstyrelsen

En förutsättning för en god informationssäkerhet är en god informationsgång. Ansvarsfördelning och informationsgång mellan regeringen och dess myndigheter måste vara tydlig så att kriser kan förebyggas. Vid händelse av en kris måste den kunna hanteras snabbt och säkert för att minimera skadeverkningarna.

Dessvärre visade säkerhetsskandalen på Transportstyrelsen som avslöjades sommaren 2017, och senare med de allvarliga brister och tillkortakommanden som uppdagades vid Svenska kraftnät liksom i Regeringskansliet, att det finns uppenbara brister i denna ansvarsfördelning och informationsgång.

Organisation och styrning, rutiner för samverkan, hantering av säkerhetskänslig information samt rutiner generellt för krishantering måste förbättras. För att stärka beredskapen generellt samt regeringens och myndigheters förmåga att hantera liknande händelser i framtiden måste vi dra lärdom av det som inträffat. Inför valet 2018 förspåkte därför Moderaterna att det skulle tillsättas en statlig utredning som ska utvärdera Regeringskansliets och berörda myndigheters hantering av den situation som uppstod i samband med it-skandalen vid Transportstyrelsen. Tyvärr markerade Stefan Löfven en ovilja till en sådan utredning. Senast en sådan kommission tillsattes var just med anledning av informationshantering, den gången i samband med tsunamikatastrofen 2005.

Den enskilt viktigaste rekommendationen från den kommissionen var att tillsätta en centralt placerad krisfunktion på Statsrådsberedningen, vilket alliansregeringen gjorde. Under Stefan Löfvens ledning valde den här regeringen tyvärr att ta bort krishanteringskansliet från Statsrådsberedningen. Utöver att gå till botten med den ansvarsutkrävning som måste ske i samband med en säkerhetsskandal likt den på Transportstyrelsen är en bred granskning viktig för att kunna dra värdefulla lärdomar kring hur vi kan stärka informationssäkerheten inom Regeringskansliet samt gentemot de statliga myndigheterna. Det behövs både för det förebyggande arbetet och för att minimera skadeverkningarna om eller när en kris inträffar igen. Med utgångspunkt i en bred utvärdering av det som varit skulle en sådan utredning utarbeta framåtblickande förslag som ska stärka statens förmåga till krishantering genom att till exempel föreslå förändringar av Regeringskansliets organisation.

I Thomas Bulls rapport Granskning av Transportstyrelsens upphandling av it-drift behandlas vikten av säkerhetsskydd, informationssäkerhet och it-säkerhet (att likställa med cybersäkerhet) utförligt, med slutsatsen att svenska myndigheter sedan många år brister på dessa områden. Svenska myndigheters säkerhetsarbete har generellt inte hållit jämna steg med digitaliseringen, och det är därför viktigt att det finns en tydlig ledning i det arbetet.

Regeringen bör därför ta ledningen för att på ett operativt sätt stödja myndigheters säkerhetsarbete. Vikten av att värna den personliga integriteten och andra intressen som skyddas av offentlighets- och sekretesslagen är stor och statens egna myndigheters arbete kring detta måste förbättras.

Ett annat viktigt steg har varit inrättandet av ett nationellt center för cybersäkerhet. Centret är dock under uppbyggnad men ej klart, och vi anser därför att regeringen bör skynda på utvecklingen. Som vi påpekar i vår motion Cybersäkerhet och cyberförsvar bör det nationella centret för cybersäkerhet få tydligare direktiv.

Vi anser att huvudmannaskapet för centret bör läggas hos FRA som också bör, vid sidan av regleringsbrevet från Forsvarsdepartementet, även få ett regleringsbrev från Justitiedepartementet så att de civila delarna tillgodoses fullt ut. Cybercentret bör även ges en ändamålsenlig budget och ett starkt mandat att samverka med näringslivet, samt att det kan utgöra knutpunkten i det nationella och internationella cybersäkerhetsarbetet. Vi anser även att en cyberkoordinator på Regeringskansliet bör vara en del av det nationella säkerhetsrådet och ansvarig för att koordinera säkerhetsfrågorna mellan centret och Regeringskansliet.

Fortbildningskrav inom informationssäkerhet

Den offentliga sektorns ansvar gentemot medborgarna att upprätthålla sekretess och den personliga integriteten är stort. Skandalen på Transportstyrelsen sommaren 2017 visade vilka farliga följder en bristande informationshantering kan få. När justitierådet Thomas Bull presenterade sin granskning av Transportstyrelsens hantering var en av slutsatserna att situationen uppstått som en följd av ett kraftigt eftersatt arbete med informationssäkerhet samt en bristfällig kunskap om vilka viktiga uppgifter myndigheten har i sitt förvar och hur de ska hanteras. Ska vi klara omställningen till ett digitalt samhälle krävs en tydlig kompetensförsörjning och utveckling av ledningen inom den offentliga sektorn. Därför bör ett fortbildningskrav för personer på ledande platser inom den offentliga sektorn införas. Digitaliseringen innebär ett allmänt krav på effektivisering och modernisering inom den svenska förvaltningen och i detta rymms en stärkt kunskap och medvetenhet om hur informationssäkerheten ska förbättras.

Åtgärda kompetensbristen inom informations- och cybersäkerhet

Kompetensförsörjningen är en av digitaliseringens stora utmaningar, så även inom säkerhetsområdet. I Riksrevisionens rapport Informationssäkerhetsarbete på nio myndigheter som granskat informationssäkerheten på nio svenska myndigheter nådde ingen av myndigheterna upp i godkänd nivå i fråga om att säkra nyckelkompetens.

Myndigheternas stora behov av relevant kompetens i kombination med den stora bristen på sådan generellt i Sverige är en situation som måste adresseras akut. Estland arbetar brett i samhället med cybersäkerhetsfrågor där representanter för både försvarsmakten, myndigheter och näringsliv samverkar tätt. Till denna samverkan kan även universitet och högskolor läggas i syfte att ta ett heltäckande grepp kring kompetensbristen. Även i England görs stora satsningar på utbildningar inom cybersäkerhet i syfte att förbereda studenter för både näringsliv och fortsatta studier.

Här måste Sverige ta efter. Moderaterna ser därför positivt på att försvaret nu utbildar cybersoldater som ska stärka både försvarets och andra myndigheters cyberkompetens, något som Moderaterna också påtalat varit nödvändigt under en längre tid. De övriga utbildningar i cybersäkerhet som erbjuds i Sverige är attraktiva men täcks till stor del av utländska studenter som vid avslutade studier ofta vänder hemåt. Lyckas vi inte utbilda fler som vill arbeta i Sverige efter studierna blir kompetensbristen svår att åtgärda, oavsett hur många utbildningsplatser som skapas.

Det är viktigt att uppmuntra ansökningar till befintliga utbildningar inom cybersäkerhet på svenska universitet och högskolor men det handlar också om att svenska studenters grundkunskaper måste förbättras så att de står sig i konkurrensen. Det arbetet måste inledas i tidiga skolår genom att väcka fler elevers nyfikenhet för och kunskap i relevanta ämnen. Givet det faktum att majoriteten av utbildningsplatserna går till icke EU-medborgare som inte stannar i Sverige bör fler vägar för att säkra den svenska kompetensförsörjningen övervägas.

Ytterst får kompetensbristen inverkan på rikets säkerhet om vi inte kan garantera en robust personalförsörjning inom cybersäkerhet. Svenska studenter kan ha svårt att konkurrera med studenter med betyg från många andra länder. I flera länder i Afrika samt även i Indien bedöms betygsfusket vara utbrett. Effekterna är dels att svenska studenter får än svårare att konkurrera och att studenternas kunskapsnivå polariseras, där elitstudenter antas tack vare sina toppbetyg samtidigt som studenter som fuskat sig in har svårt att hänga med i undervisningen. Risken för avhopp ökar också i och med

detta, vilket i vissa fall kan leda till att utbildningarna i praktiken står halvtomma, trots det hårda söktrycket. I kombination med förslag om talangvisum och andra åtgärder för att få kompetens att stanna i Sverige kan fördelningen och behörighetskraven på dessa utbildningar ses över.

Brottsligheten flyttar ut på nätet

Brottsligheten med hjälp av digitala verktyg sker på bred front. Bedrägerier är vanligt förekommande brott på internet. Samma sak gäller för handel med illegala tjänster såsom koppleri och droger, och barnpornografibrott sker nästan uteslutande på internet. Samtidigt sker radikaliseringsmiljöer ofta via internet, och det är vanligt att gärningspersoner använder internet som ett verktyg i planeringen av grova våldsbrott etc.

I den myndighetsgemensamma lägesbilden om organiserad brottslighet från tolv myndigheter, däribland Polismyndigheten, bedöms även att den organiserade brottsligheten i allt större utsträckning ägnar sig åt it-relaterad brottslighet. Traditionella kriminella nätverk som vanligtvis förknippas med annan grov brottslighet ägnar sig också åt brottslighet på cyberarenan då de ser möjligheten att tjäna pengar.

Även om digitaliseringen skapar nya utmaningar och ställer nya krav på rättsväsendet innebär också digitaliseringen nya och utökade möjligheter till kontroll. Möjligheten att samköra uppgifter mellan myndigheter i större utsträckning bedöms exempelvis kunna få stora effekter. Utvecklingen medför ett behov av att både lagar och regler, men också rutiner inom myndigheter och rättsväsende, uppdateras i syfte att kunna möta den moderna organiserade brottsligheten. Utvecklingen innebär ständigt föränderliga förutsättningar, exempelvis kring möjligheterna till digital bevisning.

Moderaterna har drivit regeringen framför sig avseende att ge polisen bättre verktyg att beivra organiserat brottslighet. I vår rapport 10 mönsterbrytande reformer för att stoppa gängen lyfter vi bland annat fram vikten av relevanta myndigheters möjlighet att aktivt bidra i det brottsförebyggande arbetet samt en ny huvudregel avseende sekretess. Avslöjandena efter att bland andra fransk polis knäckt EncroChat, vilket resulterat i en rad gripande av gängledare, där ett anmärkningsvärt stort antal var från Sverige, understryker vikten av detta arbete.

En effektiv brottsbekämpning kräver kunskap, resurser, rätt lagstiftning och rätt verktyg. Det är också viktigt att detta svarar upp mot den tekniska utvecklingen. Vi ser därför ett behov av att harmonisering med ny teknik behöver ges ökad tyngd i utformningen av ny lagstiftning och att rättsväsendet måste få tillgång till verktyg som möjliggör inhämtande av information och bevisföring. Det är viktigt att detta görs med hänsyn till den personliga integriteten.

Offentlig förvaltnings digitalisering

Intensifiera arbetet med digitaliseringen av myndigheter, och ge Digg ett särskilt ansvar

Digitaliseringen av offentlig sektor ter sig som en monumental uppgift där vikten av att kompetens används och utvecklas på rätt sätt är avgörande. I dagsläget signalerar många kommuner men även regioner och myndigheter att bristen på kompetens i de ordinarie verksamheterna inom digitalisering gör att processer försenas eller inte alls kommer till

stånd. Medarbetare med rätt utbildning och erfarenhet är dessutom svåra att rekrytera även om ambitionen finns hos den aktuella kommunen eller myndigheten.

Den 1 september 2018 inrättades därför en ny myndighet för digitalisering av den offentliga sektorn, Myndigheten för digital förvaltning (Digg). Myndighetens arbete är att utveckla, samordna och stödja digitaliseringen av statliga myndigheter, kommuner och regioner.

Moderaterna har välkomnat initiativet som är en god grundidé men det är avgörande att fylla myndigheten med ett meningsfullt och tydligt uppdrag, i enlighet även med Riksrevisionens slutsatser om att regeringens styrning varit för disparat. Moderaterna vill att Myndigheten för digital förvaltning ska stötta andra myndigheter i sitt arbete med att uppfylla regeringens ambitioner för att digitalisera Sverige.

Som tidigare konstaterats varierar det stort mellan hur långt myndigheterna har kommit i sin digitalisering. För att säkerställa välfärdens framtid kommer däremot digitalisering att vara en nödvändig omställning. Då måste staten ta ett större ansvar för att myndigheter ska få rätt förutsättningar för att klara en sådan uppgift.

Ekonomistyrningsverket som nyligen utrett styrningen och finansieringen av den gemensamma digitala infrastrukturen pekar också tydligt på detta. De pekar också på att styrningen av den digitala infrastrukturen avviker från hur regeringen styr andra investeringstunga områden. De föreslår därför att Digg får ett utökat ansvar och att myndigheten tar fram en strategisk plan för den gemensamma digitala infrastrukturen.

De menar även att inom ett sådant mandat bör också myndigheter som väljer att samverka vid utvecklingen av en digital tjänst även informera Digg innan ett utvecklingsarbete påbörjats. Digg bör även ta fram ett förslag till investeringsplan i budgetunderlaget för den förvaltningsgemensamma digitala infrastrukturen. Detta skulle leda till att investeringar inom den digitala infrastrukturen hanteras inom den ordinarie budgetprocessen. Riksdagen och regeringen får därmed ett större inflytande över vilka investeringar som ska göras och i vilken omfattning.

Moderaterna delar bilden av att dessa förslag är nödvändiga för att stärka den statliga styrningen av de offentligas digitalisering och uppmanar därför regeringen att överväga att ge Digg dessa uppdrag.

Öka tillgången till data

En väl fungerande digital infrastruktur kommer att leda till ökade möjligheter till att större mängder information i form av data kan skickas via uppkopplade medborgare och maskiner. Informationen som samlas upp kan vi sedan använda för att utveckla nya metoder för att exempelvis bekämpa klimatförändringar, effektivisera sjukvården, utveckla vår industri och skapa nya innovationer som skapar tillväxt och välbefinnande.

Data är också vad som driver utvecklingen av AI genom att algoritmerna hela tiden kan lära sig mer och få bättre beslutsunderlag. Samtidigt som data är en så viktig del av att föra utvecklingen framåt i samhället pågår det just nu en diskussion om integritet kopplad till data. GDPR är ett exempel på lagstiftning som tagits fram för att skydda den personliga integriteten.

Det är därför viktigt att Sverige kan finna en balansgång där vi i så stor utsträckning som möjligt kan nyttja all den data som vårt samhälle genererar samtidigt som vi har ett regelverk som skyddar den personliga integriteten. På så sätt skapar vi inte bara möjligheter för Sverige att utvecklas och bli bättre, vi stärker dessutom tilliten och skapar en acceptans för förändringar kopplade till digitaliseringen.

Offentliga öppna data

Offentlig sektor sitter på mängder med data. EU har i sin strategi pekat ut offentliga data som en huvudinriktning för att öka konkurrensen och skapa mer innovationsmöjligheter. Digitaliseringen handlar till stor del om att hantera stora mängder information och genom att göra informationen begriplig, kombinera den med annan data och erbjuda smarta lösningar på komplicerade problem skapa ett värde för användaren. Men vi behöver dock göra mer, och därför uppmanar Moderaterna att fortsätta intensifiera arbetet med offentliga öppna data.

I Diggs uppdrag att öka den offentliga förvaltningens förmåga att tillgängliggöra öppna data är några av de förslag som myndigheten själv förespråkar att Sverige bör anta principerna inom IODC som ramverk för öppenhet i den datadrivna förvaltningen och att genomföra nationell kraftsamling för statistiska data. Moderaterna anser att regeringen bör ta till sig av de förslag som Digg har redovisat och fatta beslut i närtid som faktiskt ökar tillgången till offentliga data.

Våra statliga och kommunala myndigheter sitter i dagsläget på oerhörda mängder värdefull information som är tillgänglig enligt offentlighetsprincipen men inte på ett sätt som är lätt att hantera för en dator. Arbetet med öppna data är ett sätt att råda bot på detta där information i form av statistik, geografiska data, ekonomi och mycket mer kan tillhandahållas i ett maskinavläsbart format. Detta gör att informationen lättare kan användas av såväl andra myndigheter som näringsliv, journalister och även privatpersoner. Möjligheten att snabbt komma åt stora, systematiserade dataset och även att kunna kombinera dessa med annan data kan skapa stora effektiviseringsvinster och värden för såväl offentlig förvaltning som privat sektor. Exempel på detta är de nyttor som uppstått när Lantmäteriet har lämnat ut fler och fler geografiska data i form av öppna data. Moderaterna förslår därför i sin motion En svensk digitaliserad offentlig förvaltning i framkant hur myndigheter och offentlig förvaltning ska kunna tillgängliggöra data och underlätta behandling av denna.

Det är dock viktigt att påpeka att i arbetet med att göra alltmer information hos våra myndigheter till öppna data måste avvägningar göras mellan intresset att tillgängliggöra informationen och risker som denna form av större informationssammanställningar innebär. Det kan påverka såväl den personliga integriteten som myndigheternas egna informationssäkerhet på ett negativt sätt om till synes ofarlig information kombineras med annan ofarlig information om de tillsammans exempelvis skapar förutsättningar att kartlägga enskilda personers förehavanden i alltför stor utsträckning. Det kan också underlätta för främmande makt att kartlägga Sveriges styrkor och svagheter om fel information lämnas ut som öppna data. Därför måste alltid en intresseavvägning göras ur ett bredare perspektiv än det enskilda datasetet när ny information lämnas ut som öppna data.

Sverige måste klättra i internationella index om data

Sverige ligger efter vad gäller öppna data. I EU:s senaste rankning hamnade vi på plats 23 av 27. I OECD:s senaste mätning OURdata Index hamnar Sverige på plats 32 av 33 bland jämförbara länder. Internationella index är viktiga instrument för att mäta och jämföra mot, både vad gäller hur väl den förda politiken fungerar men också för företag och investerare. Med anledning av vårt dåliga utfall i båda dessa mätningar bör därför regeringen sätta upp ett tydligt och mätbart mål om att klättra i internationella rankningar vad gäller öppna data.

Uppmuntra fler företag att använda dataanalys

Även handel av dataflöden mellan länder har visat sig ha stor betydelse och framför allt viktigt för små handelsberoende ekonomier med en stor tjänstesektor. I tankesmedjan ECIPE:s Digital Trade Restrictive Index (DTE) påvisas att länder som Nya Zeeland, Island, Norge, Irland och Estland är några av världens mest öppna länder vad gäller handel med data, och de uppvisar ekonomiska fördelar för företagande och konsumenter. ECIPE menar att digital handel i dag är en av de drivande krafterna bakom hållbar ekonomisk utveckling på grund av att de hjälper länder att öka sin produktivitet och är en nyckelfaktor när man mäter teknologisk utveckling och för tillväxt.

Moderaterna anser att regeringen måste arbeta mer aktivt med att främja handeln med fria dataflöden både inom EU och internationellt.

Uppmuntra fler företag att använda dataanalys

Konkurrensen bland företag ökar, och de som kan nyttja den nya tekniker kommer att få ett försprång som är svårt att ta igen. Digitaliseringen har inneburit att bland annat bearbetning av data för att besvara affärsrelaterade frågor, upptäcka samband och generera automatisera beslut kommit att spela en avgörande roll för företagen.

Detta kräver dock en viss typ av kompetens bland företagen. Kompetensen i dag är dock begränsad, och därför erbjuds höga löner och förmånliga villkor som gör att små och medelstora företag har svårt att konkurrera. För att inte nystartade företag ska hamna efter bör därför ett uppdrag ges till relevanta myndigheter att ta fram kurser och utbildningsmaterial för små och medelstora företag att utnyttja data och dataanalys.

Näringsliv och AI

Medan det offentliga har hamnat efter i digitalisering har näringslivet varit det som drivit utvecklingen framåt. Ett starkt ledarskap med resultatfokus har resulterat i att utvecklingen gått snabbare och snabbare för varje år. Konkurrensen är däremot stenhård, och den är dessutom global. Immaterialrätt och patent har fått större och större betydelse precis som kompetensen som utvecklar den. Ska Sverige kunna stå sig i den globala konkurrensen krävs det att vi arbetar tillsammans med näringslivet för att bygga en så gynnsam miljö som möjligt. Moderaterna ser därför att myndigheter såväl som lagstiftning i större utsträckning måste ta hänsyn till denna utveckling. De behöver såklart utformas och utvärderas både utifrån säkerhetsfrågan, den personliga integriteten och näringslivet konkurrenskraft.

Utvecklingen av AI har exploderat de senaste åren och kommit att få stark inverkan både vad gäller investeringar och nationella utvecklingsstrategier samt lagstiftning. Det är viktigt att Sverige har en strategi för att utnyttja den potential som finns i AI men också att vi ställer upp klara spelregler samtidigt som vi har ett gynnsamt företagsklimat.

Regulatoriska växthus

Regulatoriska sandlådor eller regulatory sandbox är det internationella samlingsnamnet för en testmiljö av ny innovation och avser försöksverksamhet, begränsad i tid och rum, med syfte att parallellt utveckla teknik och regelverk för ett tryggare och snabbare lärande. Kommittén för teknologisk innovation och etik (Komet), som i dag har i upp-

drag att titta närmare på frågan har i stället valt att kalla dem för regulatoriska växthus som ett svenskt samlingsnamn. Initialt har växthus använts inom finansiell reglering men flera länder har breddat detta till energi, hälsa och transport. Singapore, Sydkorea och Tyskland är exempel på länder som jobbar strategiskt med växthus.

Arbetet med att anpassa policy och regelverk i och med nya innovationer och ny teknik är ett prioriterat arbete internationellt, och ett flertal länder och internationella organisationer arbetar aktivt med att ta fram olika lösningar för att hänga med i teknik-utvecklingen.

De problem som framför allt har identifierats gällande försök och testverksamheter är att innovationerna inte når till någon bredare marknad utan stannar vid teststadiet. Det är inte heller alltid regler som är snåriga, utan strukturen för organisation och ansvar. Ofta är det oförutsägbart hur ansökningsprocesserna för att testa nya lösningar ser ut. Inom nya tekniska områden kan även kompetens och förståelse hos handläggande myndighet saknas. Det kan även vara oklart vilken myndighet som är ansvarig för frågan. Därtill saknas ofta resurser hos myndigheter att hantera nya typer av frågor. Länder att ta inspiration från skulle exempelvis vara Storbritannien som arbetat länge med växthus, framför allt med nya tekniker såsom AI.

Vi menar därför att regulatoriska växthus bör införas för att underlätta för innovationsutveckling inom näringsliv och i offentlig sektor, framför allt vad gäller AI.

Satsa på internationellt samarbete och kompetensrörlighet

Oavsett om det gäller AI eller andra specialiserade kompetensområden inom digitalisering krävs samarbete. Framför allt vad gäller den högspecialiserade kompetensen där det just nu pågår en dragkamp mellan både företag och länder genom att locka med attraktiva anställningar och forskningsmöjligheter.

Sverige behöver öka sin attraktivitet genom att bland annat satsa på ökat samarbete med de främsta FoI-miljöerna. Det handlar inte bara om att samarbeta inom EU utan även utanför unionens gränser då mycket av den mest högspecialiserade forskningen sker i länder i Asien och USA. Vi uppmanar därför regeringen att satsa på internationellt samarbete och en ökad kompetensrörlighet.

Låt myndigheter använda AI oftare

Potentialen för AI bland myndigheter är enorm. Som konstaterades inledningsvis uppskattar Digg att potentialen av ett fullständigt införande av nuvarande AI-teknik i svensk offentlig förvaltning beräknas uppgå till 140 miljarder kronor årligen. Utöver de rent monetära vinsterna kan tekniken även användas för att förstärka myndigheternas primära uppdrag – att ge bättre stöd till medborgarna. Tyvärr har inte den här möjligheten slagit igenom än i myndighetsverige. Regeringen bör därför ge fler uppdrag om att myndigheter ska använda AI där det bedöms möjligt och effektivt för att förbättra servicen.

Möjliggöra för fler företag att nyttja AI

I linje med resonemanget kring behoven av att företag behöver utbildning i dataanalys ser vi även liknande behov av att nyttja det pågående digitala tekniksprånget vad gäller AI. Tillväxtverket bör därför ges ett pågåendeuppdrag att kontinuerligt ta fram och

uppdatera utbildningsmaterial och ge kurser kring utvecklingen inom AI för små och medelstora företag.

Inrätta en AI-kommission

Sverige behöver ta ett samtal grepp om AI. I dag är begreppet splittrat bland flera, och det saknas en enhetlig förståelse kring begreppet när det diskuteras i den offentliga debatten. Det är därför viktigt att frambringa mer kunskap och ökad förståelse, framför allt inom politiken. På EU-nivå kan vi i dag se hur frågan diskuteras, och kommissionen har lagt förslag kring en ny AI-förordning. Sverige har tyvärr inte varit särskilt tongivande som land, med några undantag. Inte heller inom offentlig förvaltning kan vi se att AI har haft ett större genomslag än.

Regeringen bör därför initiera arbetet att tillsätta en AI-kommission med uppdrag att utveckla offentlig förvaltning i användningen och utvecklingen av AI. Sverige gemensamt behöver samlas sig i processen, och politik, akademi och näringsliv ska gemensamt utveckla en sammanhållen AI-politik.

Integritetsskyddsmyndighetens roll

Det skapas ungefär 2,5 triljoner terabyte av data varje dag i världen enligt IBM. 90 procent av all data som finns i dag har skapats de senaste två åren genom insamlandet av uppgifter från mobiltelefoner, sociala medier, shopping och andra transaktioner. Att data finns överallt är ett faktum, och samlas den inte in och används ansvarsfullt i Sverige kommer den samlas in utanför våra gränser.

När det gäller appar och system väljer människor inte per automatik närproducerat. Att Sverige möter utvecklingen med nödvändiga men rimliga lagar och regler kommer att vara avgörande för om nästa stora techbolag kommer att växa fram i Sverige eller någon annanstans. Det är verkligheten Sverige står inför. Data och tillgång till data skapar stora möjligheter. Genom avancerade algoritmer och AI kan man redan i dag kartlägga och förutse risker för arbetslöshet och sjukdomar. Det möjliggör ökad effektivitet där insatser och behandlingar tidigt kan sättas in för att minska lidande. Samtidigt får dessa data inte behandlas naivt eller lättvindigt. Att skydda den personliga integriteten samtidigt som vi kan använda avkodade data för att bedriva forskning och effektivisera samhällsservice blir en allt viktigare balansgång.

Det är bra och viktigt att ett tydligt fokus sätts på integritetsfrågorna som blir allt viktigare i takt med ökad digitalisering generellt men också mer specifikt i ljuset av det nya regelverket kring EU:s nya dataskyddsförordning, GDPR. Samtidigt har Integritetsskyddsmyndigheten en viktig roll i att inte stoppa nya tekniska lösningar utan snarare bejaka och att i det arbetet se sig själv som en möjliggörare. Därför bör myndigheten vid sidan av den viktiga integritetsfrågan också få ett tydligt uppdrag att uppmuntra teknikutveckling och erbjuda förutsättningar att värna integriteten i en alltmer digitaliserad värld. I stället för att rakt av säga nej bör myndighetens roll bli att också hitta lösningar och arbeta tillsammans med företag och andra. Myndighetens uppdrag bör utvecklas till att mer än i dag vara också av en rådgivande karaktär.

En konkurrenskraftig digital inre marknad

Flera medlemsstater har redan antagit olika alternativ för nationell lagstiftning för att hantera de utmaningar som AI medför. Detta ökar risken för fragmentering av den inre

marknaden. Nationella regler som avviker från varandra kommer sannolikt att skapa hinder för företag som vill sälja och driva AI-system på den inre marknaden. En gemensam strategi på EU-nivå skulle göra det möjligt för europeiska företag att lättare få tillträde till den inre marknaden och öppna upp för en mer konkurrenskraftig global marknad. Det ökar också förutsättningarna för EU:s mål om en digital inre marknad.

Sverige har under en lång tid med socialdemokratisk regering tappat fart i frågan om digitalisering och AI-utveckling. Det finns till exempel en särskild risk för svensk del i EU:s arbete med certifiering av molntjänster. EU:s center för cybersäkerhet (ENISA) tillkännagav i december 2019 ett arbete med att skapa en certifiering för molntjänster i Europa. Det finns en överhängande risk att utländska molntjänster certifierade av EU inte skulle kunna användas i Sverige, eftersom de inte skulle vara lagliga i en svensk kontext. Det vore inte bra för Sverige eller för att främja EU:s fria rörlighet. Den inre marknaden behöver också utvecklas för att vi bättre ska kunna ta vara på digitaliseringsmöjligheter.

EU:s nya upphovsrättsdirektiv innehåller delar av en mer modern och konkurrenskraftig upphovsrätt som är anpassad till dagens digitalisering. Samtidigt är nackdelarna övervägande. Bland annat vill direktivet introducera en länkskatt och ett uppladdningsfilter. Länkskatten innebär att digitala plattformar måste betala en licens för länkat material som användare lägger upp. I medlemsländer som Tyskland och Spanien, vilka har liknande lagstiftning, har detta fått motsatt effekt. Regelverket har minskat trafiken till nyhetssajter och skapat en osäkerhet för mindre aktörer och privata användare som inte har tillräckliga resurser att förhålla sig till reglerna.

Uppladdningsfilter kräver att digitala plattformar filtrerar allt material som laddas upp för att säkerställa att materialet inte skyddas av upphovsrätten. Vid brott mot regelverket väntar höga skadestånd. Återigen är det mindre aktörer som riskerar att drabbas. Stora digitala plattformar som Youtube, Facebook och Google lägger redan omfattande resurser på sådana filter. Men för mindre aktörer blir det ett ytterligare hinder för att utveckla sina verksamheter. Moderaterna välkomnar en revidering av EU:s nya upphovsrättsdirektiv, där vi menar att de bestämmelser som rör länkskatt och uppladdningsfilter bör avskaffas. EU ska underlätta och inte göra det svårare för små och medelstora företag att vara verksamma på den digitala marknaden. Det skulle gynna innovation och entreprenörskap som kan bli avgörande för att ta itu med problem i världen.

Den 16 juli 2020 fastslog EU:s högsta domstol i det så kallade Schrems II-målet att Privacy Shield-avtalet mellan EU och USA bryter mot EU:s grunder eftersom personuppgifter som överförs till USA inte erhåller samma skydd som inom EU, vilket också begränsar möjligheterna med andra avtalsformer som t.ex. standardklausuler (SCC/BCR). Det innebär att det inte längre är tillåtet för personuppgiftsansvariga i EU att med Privacy Shield som grund överföra personuppgifter till mottagare i USA. Just nu pågår ett intensivt arbete inom hela EU för hur näringslivet, den offentliga sektorn och andra som använder amerikanska molntjänster ska agera framöver. De olika datainspektionerna i EU kommer också att vara en nyckelspelare för hur utvecklingen framöver kommer att se ut. Det är en oroande utveckling, och om det skulle blossa upp en konflikt mellan EU och USA gällande datahantering skulle det kunna innebära stora problem för alla som använder exempelvis amerikanska molntjänster. Moderaterna anser därför att Sverige ska vara en pådrivande part inom EU för att få till stånd förhandlingar för nya avtalslösningar som skyddar personuppgifter vid överföring i tredjeland i enlighet med GDPR:s bestämmelser.

Maria Stockhaus (M)

Pål Jonson (M)

Viktor Wärnick (M)

Lars Hjalmered (M)